

ԼՈՒՐ ԵՐԿԻՆ, ԵՒ ՈՒՆԱՆ ԴԻՐ ԵՐԿԻՐ, ԶԻ ՏԵՐ ԽՕՍԵՑԱԻ

Եսայի

Ա.

Լուր՝ Երկին.

Դուք՝ պատգամաւորք իմ պայծառ
Անբաւութեան խորերուն մէջ սաւառնող՝
Մարդկութեան բիւր տառապանաց տեսլենէն
Սրտաբեկեալ՝ մի՛ հեռանաք թեւսքօղ:
Տարփողեցէք տիեզերքէ տիեզերք՝
Մանկիկ աստղէն մինչև մարող գունդերուն
Իմ զօրութեանս ազգի ազգի յայտնութեանց՝
Թէ յընդհանուրս հսկէ միշտ սէրս ամենուն:
Ոչ զանսահմանն աւերակաց՝ կոծերու
ու՛ Անհաս ըղձից տըխուր աւար մատնեցի,
Ոչ մոլորեալ յոլորտապտոյտ պարունակս
Կը թաւալին աստեղատունքն իմ ոսկի:
Կը տեսնէք դուք՝ զի խըլեցի ձեր աչքէն
Քօղ մ՛աւելի քան մարդկութեան աչերէն՝
Ըզժամանակն ամբողջ՝ ինչպէս երկնաթռիչ
Արծուին տեսնէ զծով իւր ալեօքն համօրէն:
Անշափելի ունային մէջ կը տեսնէք
Ուր նորանոր տիեզերքներ կը ցանեմ
Հըզօր ձեռքէս՝ մեծ ելեէջն էութեան
Հանդարտագնաց դէպ ի՛նչպատակ իւր վրսեմ:
Ի՛նչ փոյթ քանի՞ հեղ զառնաշունչն Օրինոն
Ըսպատարկու արեւներով՝ շուրջ դարձաւ
Մեծ կեդրոնին՝ թէ և անթիւ մարդկութեանց
ու՛ Աշխարհաց կեանք չափեց մէն մի շրջանաւ:
Անժամանակ աչքիս դարբ հին ու՛ ապագայ
Անուահոլով զլորին ամէնքն ի՛ մի վայր.
Փոփոխեցեաց չափն են ատոնք, այլ սիրոյս
ու՛ Սրգարութեան՝ յաւերժութիւնն է նըժար:
Միթէ ծովուն կեանքը կոհակը կը չափեն
Որ անհամար կը լեռնանան՝ կը փշլին
Մօլնչողք՝ և այլք կը զիմեն՝ յո՛ղք առ երես
Այդ անյատակ՝ մշտախաղաղ անդնդին:

Ամեն յուզմանց՝ ամեն յեղմանց զեր ի՛ վեր՝
ինչպէս օգոց տազնապներէն բարձր՝ Արև
Մըրրկին վերև կը հեղեղէ լոյսն՝ անմահ
Գութըս բնաւից վըրայ բանայ զհոլաթև։
Իմ մտածութեանս համատարած հոսմանց մէջ
Կը յուզուին գունաք՝ ինչպէս ի՛շող շամանդաղ։
Պահ մը թէ զայն հեռացնէի անոնցմէ
Կ'ըսպառէին ամէնք կարօտ և նըւաղ։
Եւ ուր ուղղի խորհուրդս՝ ապշած վըհէն դուրս
• Թարմ լոյսերով սպակեալ զըւարթ կը դիմեն
Նոր նոր աստեղք միջոցին մէջ սրբարշաւ
Մատիս անոնց զըծած աննիւթ շաւղերէն։
Ամէնքն իմ մէկ ակնարկիս տակ ամփոփուած՝
Զափակցութեան՝ գունոց՝ շարժմանց և լուսոյ,
Թորդող կենաց, առ իս սլացող ըղձերու՝
Կը յօրինեն հրաշալի երգ մը սիրոյ։
Համագոյից տաճարին մէջ՝ զահուս դէմ
Հեղեղելով ճառագայթներ գունագոյն
Արևք իրենց կաճառներով վեր կ'ելլեն
Թրթռացնելով իրենց թաղերն ինձ յողջոյն։
Եւ կ'ընկղմին ապա յանդունդն անըսպառ
Միշտ նորանոր ճամբաներէ անցնելով,
Մէն մի իւր վէպն իւր յարաթռիչ նըշուլիւք
Անհունին մէջ անջնջելի դրօշմելով։
Բայց ինձ հաճոյ քան զամէն գունտս՝ որոց թարմ
Պարտէզներէն ըզմայլելով կը թռչիք՝
Այդ խուն Երկրին մէջ կը բնակին հոգիներ
Գոգեալ ի՛կաւ՝ ինչպէս բուրումն ի՛ծաղիկ։
Հարկն անողոք՝ յորմէ ոչ փառք՝ ոչ կորով
Կ'ազատեն զոք՝ վարէ զբոլոր տիեզերս։
Մարդ միայն զերծ անոր անհաշտ ճիրանէն
Թէ ի՛վայրէջ ազատ է՝ թէ ի՛վերելս։
Միայն ի՛ստուերս ուր օճապտոյտ կը զեռայ
Անդունդներու շրթնէն շաւիղըն կենաց՝
Անշէջ փարոս՝ ամենասուրբ լոյսերէս
Իրեն մէջ բոց մը վառեցի երկնասլաց։
Ոչ Կողբոնտայ ականց այնչափ լոյս տըւի՝
Ոչ Սէյլանի անդնդասոյզ մարգարտին
Այնչափ շողիւն՝ որչափ ճանճանչս այն հոգեաց
Որ հետամուտ տքնին ի՛խոյզ ճշմարտին։

Այդ սրտերու մէջ արծարծող տենչք ստարտամ
 Պիտի բանան լայնատարած թւերնին
 Խոյանալու յայն երազեալ ասպարէզս՝
 Որ հեռւանց անյատակ վիհք թըւէին :
 Եւ կը կարծեն թէ ես՝ առատս ագահեմ
 Անմահութիւնն՝ անտենչ նիւթին իսկ շնորհուած .
 Թէ մըրկայաղթ երբոր հասնին հանգրուան ,
 Ոչնչացումը կ'ըսպասէ անոնց վարձ :
 Հակառակօրդ Աստուած մ'ուրեմն ինձ դէմ կայ՝
 Ոչինչն՝ որ իմ ձեռքէս կ'իշխէ յափափել
 Արարածներս՝ և յաւիտեան անողոք
 Անէութեան ֆառսին մէջ թօթափել :
 Աղէ հրաթե իմ պաշտօնեայք՝ իջէք զուք
 Մեղմ՝ երազոց պէս , և յուոյ նման՝ անուշ ,
 Որբել զտանջեալ քուն մարդկութեան մերձեցող
 Մեծ տընջեան իբրև աղօտ արշալուրդ :
 Հնչեցուցէք Տեսանողին խոնջ ձեռքէն
 Ինկած Տաւիդն՝ որ լըսէ մարդ և յուսայ՝
 Ինչպէս յուսայ անտառաց մէջ մոլորեալն
 Մտերիմ ձայնի մը լսելով շեշտն ի՛ բացեայ :

Բ

Եւ ունկընդիտ՝ երկիր .

Ոգի՛ք վիճակեալք

Անմահ բաստից՝ ոչ վայրապար վառեցի
 Զեր լանջաց մէջ մըտածութեան ջահն անշէջ
 Նըշուասփիւռ ի՛ փոթորիկս աշխարհի :
 Ոչ վայրապար իմ տիեզերքս այն նըման
 Ըզմայլելի ու՛ ահաբեկիչ անըաց ,
 Վառի գիշերն իւր աստղերով գունդագունդ ,
 Շըջի ցերեկն ալ արևոյն իւր հրայրեաց :
 Ոչ վայրապար տըւի զմահակ գիտութեան ,
 Զարկէք գնդիդ . անոր ծոցին մէջ յախուռն
 Զօրութիւններս ես թափեցի և գանձերս
 Աստուածային իմ ձեռքերով լիաբուռն :

Ոչ վայրապար գեղեցկութեան սրտայոյզ
 Յումամբք բոլոր կը փալփելին էակներ,
 Որ յանկուցիչ հրապոյրներով վերցընեն
 Զձեզ անբաւին մէջ ջինջ հոսող իւր աղբեր:
 Տըւի լեզու մը ծաղկին՝ թեքս լուսոյ,
 Խորհրդաւոր մրմնանջ մը մեծ ծովերուն,
 Եւ ձեր սրտին անյագ կարօտ մ'ամէնն ալ
 Անգուսպ ձկամունք առ տենչացեալ բարւոքումն:
 Իսկ հանճարոյ՝ ում շնորհեցի աչք մը հզօր
 ու՝ Այնու ներող ու՛ երկայնամիտ աւելի՛
 Խունց ցոլացումն ինէ՛ տըւի իտէալն
 Ինչպէս նաւուն բեւեռոյ աստղը տըւի:
 Թէ միջոցին մէջ խիզախի նա յանդուգն՝
 Թէ փոքրութեամբն անտես հիւլէն խուզարկէ,
 Ամէն փորած փոսին խորեր՝ նոյն պայծառ
 Իտէալին ցոլմունքն հեռուստ կը տեսնէ:
 Եւ ինչպէս երբ փարատելու սկսի մէզ
 Եւ շուրջ իբրու թէ նորակազմ հետզհետէ
 Շէնք և լեռներ և հանգրուանք կ'ուրուազրին՝
 Պիտի սթափի մարդ ճշմարտին տեսչենէ,
 Եւ ըմբռնէ թէ չարն՝ յորմէ կը դողար՝
 Ըստուեր մ'էր սին՝ ինչպէս ամէն լուսոյ՝ շուք,
 Թէ իւր զայթիլն ազատութեանն իսկ էր գրաւ,
 ու՝ Այնու կանգնիլն ալ աւելի վեհաշուք:
 Պիտի՛ մբռնէ թէ ցաւն ինքնին խըթան մ'էր
 Որով ամէն վրիպում ինքզինք կը մասնէ.
 Մինչ ճշմարտին արիւնտոող փուշերն իսկ
 Անոյշ էին պատրանքներուն վարդերէ:
 Զի սուրբ ձեռքէս սուրբ են ելած հոգիներ,
 Անընդունակք բըծի, լուսոյ միշտ ծարւած.
 Եւ աղէխարշ սրտէ ուլացող չար անէծք
 Յաղթող բարւոյն ժպտէն ցրուին պիտ 'ի՛ բաց:
 Մէկդի՛ զէնքերն. — աղէ՛ տըւէք ձեռք ձեռքի,
 Ուրիշ պայքար մը կ'ըսպասէ ձեզ վըսեմ.
 Յափշտակել շանդն ամպերէն դեռ առկախ՝
 Եւ արձակել տըգիտութեան հրէշին գէմ,
 Որ պատուտէ՛ փլցունէ զայն՝ ինչպէս նետք
 Արփայ պատուեն զիշերամած ըստուերներն.
 ու՝ Ամբողջ տիեզերքն իւր շողերով լեցընող
 Ճշմարտութեան արև ծագի անարգել:

կրքերն հրաթև՝ բոցք զոր զուրք վար կը մըղէք
Ու զձեզ կ'այրեն — թողէք սլանան վե՛ր՝ երկնից
Եւ լի զըւարթ աւարբք ննջէ ծերունին
Քընսյ թմբէն զարթնուլ ի՛ գունտս աստղալից ։
Զի ես Աստուածն եմ որ ունիմ և կու տամ,
Որ կ'ըստեղծեմ և կը սիրեմ. — թեւեր են
Կենաց՝ մրրիկք իմ՝ ձըմեռներս իսկ արտում
Գարունիկներ իրենց թևոց մէջ կ'որրեն ։
Եթէ անեզր ըստեղծեցի զհամագոյս՝
Միթէ զըրի՞ չափ ձեր մտքին թռչանաց.
ու՛ի՛ զուր գիշերն ի՛բուն նային պիտի ձեզ
Իբրև լրքեալ սիրուհւոյ՝ աչք աստեղաց ։
Հերիք են կոծք՝ հերիք վէրքերդ՝ ա՛յ շուարեալք
Սովեալք բնութեան սեղանին վրայ անսպառ.
Հերիք վերէն խորխտանք՝ մախանք ալ վարէն ։
Ամեն աստղի առջև միջոցք կան անծայր ։
Ամէն ջանից կան հրապարակք փառապանծ.
Ինձ համար նոյն են շիւղք սէզին հողմերեր
Յանայցելու ձոր՝ կամ անթիւ գնդերով
Անշիջահրատ հոլաթևող արևներ ։
Անջրպետներն օ՛ն, ջնջեցէք. զարթոցէք
Զօրութիւններն որ կ'ըսպասեն հրամանիդ.
Հրաւիրեցէք յաւերժ գարունն՝ որ անմահ
Ըլլայ բնութեան և ձեր այտից վրայ ժըպիտ ։
Եւ չը սոսկան երջանկացեալ հոգիներն
Այրւոյն լացէն՝ օրբոց տժգոյն այտերէն՝
Իջնելու ձեր մօտ մերթ ընդ մերթ պարզելու
Խորշ մը փոքրիկ ձեզ սահմանեալ երկնքէն ։
Զի քան զամէն իտեալ բարձր և խորունկ
Քան զամէն վիհ, աւելի մեծ քան զհամայն
Տիեզերս իսկ՝ կաթեցի ձեր հոգւոյն մէջ
Սէրն՝ անարատ հոսումն իմ իսկ էութեան,
Որ լուսանիւթ իբրև մէկ կապ կը զօգէ
Արարածներն համայն իրենց Արարչին.
Եւ անոր ջերմ նըշոյլներէն զուրկ ոգիք
Թաղծեալք՝ մութին մէջ ամայի կը մրսին ։
Մէկդի խեցէք ձեր աչքի քօղն. — այդ Երկիր՝
Նաւ լուսաւոր յանքաւութեան ալեծով՝
Զեր առօրեայ մարմնոյն պահակն է, և զայն
Պիտի վարէ աստղախմբէ աստղախումբ ։

Եւ մինչդեռ նոր մարդկութիւններ կը նետուին
Բաղդին կուղին մէջ՝ վերասլաց հետզհետեւ
Թաղթող մտնէք պիտի ի՛փառս՝ քան զչափ անդր
Զոր հողաբերն յոգնած ձեր սիրտ կ'երազէ :
Եւ ինչպէս սերմն ինկած հողոյն մէջ՝ զոր ձիւն
Կոծեց՝ թացին տարափք՝ արեւն ալ այրեց՝
Հրաշագեղ ևս զարնան ծաղիկ կը բանայ՝
Այսպէս բացուիք պիտի ի՛ղյս տիեզերս :

Թ. Թերզեան

ՄԵԾԱՆՈՒՆ ՎԱԽՃԱՆԵԱՔ 1892 ԱՄԻՆ

Թեպի՞գ փաշա . — Եգիպտոսի փոխարքան զա՛հ նստեցաւ 1879 յունիս 26ին
և անցեալ սարի յունուար 7ին վախճանեցաւ. իւր որդին Ապպաս փաշա որ
'ի վեննա իւր եղբորը հետ Թերեզեան վարժարանին մէջ կ'ուսանէր՝ յա-
ջորդեց իւր հօրը :

Երվակայն փերոն . — Երվային բարձրաստիճան սպայից մէջ ամենէն նշա-
նաւորաց մին էր. ծնեալ 'ի Մարին (Սէն և Ուազ) 1823 յունիս 21ին.
1839ին մտաւ ծովային դպրոցը. փրդիթուար ծովակային հրամանատարու-
թեան ներքեւ իւր առաջին պատերազմական փորձերն ըրաւ և յետոյ արագ
արագ բարձրացաւ պատուոյ ամէն աստիճաններէն : 1883ին ծովային նախա-
րար անուանեցաւ՝ յոր և մնաց մինչև ց1885 : Երեւակոյտը արդէն վաղաց
զինքն անդամակցեր էր :

Տը Գադրըֆաժ . — Այս նշանաւոր գիտնականը ծներ էր 'ի Պերդը-
զաննէ (Կարտ) 1811ին : 1830ին 'ի Սղրազպուրկ միանգամայն թէ՛ բժշ-
կութեան և թէ՛ գիտութեանց վկայագիրն ստացաւ. ինքզինքը նուիրեց բժշ-
կական և բնական գիտութեանց. 1855 գիտութեանց ճեմարանը զինքն ան-
գամ ընտրեց կենդանաբանութեան և մարդակազմութեան բաժնին մէջ. բը-
նական պատմութեան բաժնին մէջ մարդաբանութեան ուսուցիչ էր :

Երման Նիռաքքէրք . — Երնած էր 'ի փարիզ 1811ին. Ստորին Նա-
հանգաց ազնուական ընտանեաց մը շառաւիղն էր : 1849ին Հասարակապե-
տութեան նախագահը՝ զինքն ազգային թանգարանաց ընդհանուր տեսուչ ա-
նուանեց : Գրեթէ քսան տարի տմենայն լրջմտութեամբ և զոհութեամբ վա-
րեց այս բարձր պաշտօնը :